

Børn, unge og alkohol 1997-2002

Indledning	3
I. Alder for børn og unges alkoholdebut (kun 2002)	4
II. Har man nogensinde været fuld?	5
III. Drukket alkohol den seneste måned	6
IV. Drukket fem eller flere genstande den seneste måned.	7
V. Alkopops – alkoholsodavand	8
VI. Forældre og venners alkoholvaner og børn og unges (kun 2002)	9
VII. Købt alkohol i butik	12
VIII. Konklusion	14

Sociolog Karl Marosi for Sundhedsstyrelsen

Indledning

Siden 1997 har Sundhedsstyrelsen hvert år i november måned undersøgt børn og unges adfærd og holdninger til alkohol. Målgruppen er elever i 5. til 10. klasse.

Hvad angår dataindsamlingen, blev der indtil sidste år sendt spørgeskemaer ud til et tilfældigt udsnit af skoler, hvor samtlige elever i 5. klasse og opad blev adspurgt. Sidste år blev proceduren for indsamling af data ændret. Halvdelen af udsnittet er i 2002 trukket ud på samme måde som tidligere år, mens den anden halvdel er et tilfældigt udsnit af skoleklasser – stratificeret på seks klassetrin. Med skoler som enhed risikerer man, at enkelte skoler, som af en eller anden grund er specielle i denne henseende, vil få en alt for stor indflydelse på resultaterne på landsbasis. Med skoleklasser som enhed bliver den statistiske usikkerhed markant mindre. En sammenligning af de to metoder viser, at der i undersøgelsen 2002 ikke er markante forskelle i den gennemsnitlige værdi på de centrale variabler. Resultaterne med skoleklasser som enhed kan uden forbehold sammenlignes med resultaterne fra de tidligere undersøgelser.

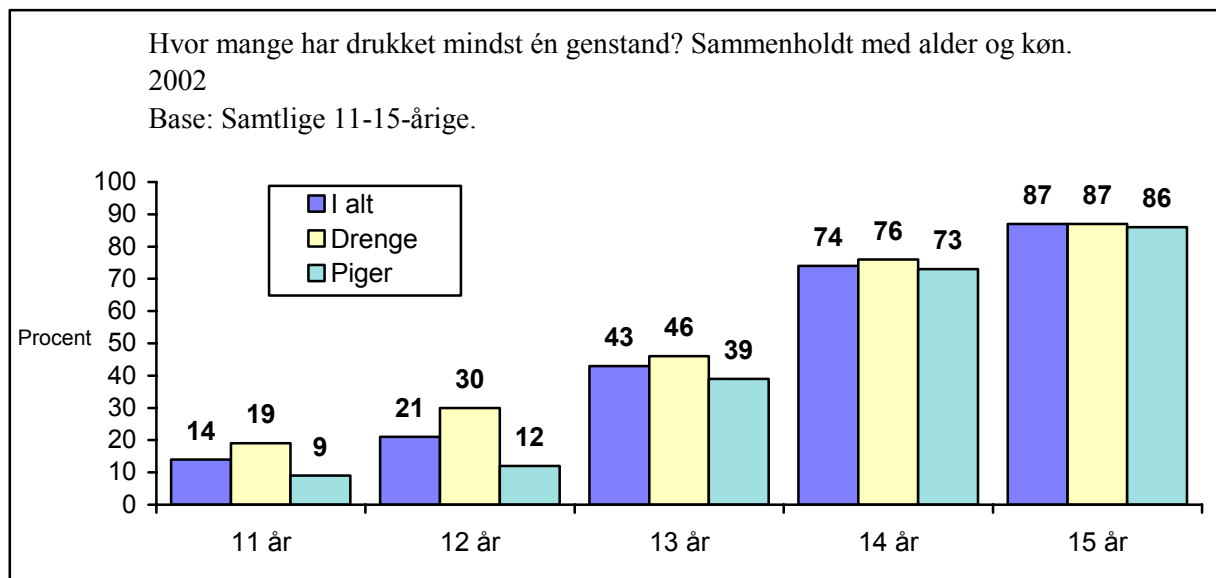
Spørgeskemaerne bliver udfyldt klassevis og i skoletiden. Analyserne bygger på svarene fra cirka 1000 elever i 1997, cirka 2500 hvert år i 1998-2001 samt cirka 1400 i 2002.

Undersøgelserne er repræsentative for folkeskoler i Danmark, i særdeleshed da bortfaldet er forholdsvis lille.

I. Alder for børn og unges alkoholdebut (kun 2002)

I 2002 er der eksplicit spurgt til, hvor gammel barnet var, første gang det drak mindst én genstand; dvs. alkoholdebutalderen. En genstand kan være en almindelig øl, et glas vin, et glas spiritus eller en alkoholsodavand.

Figur 1.

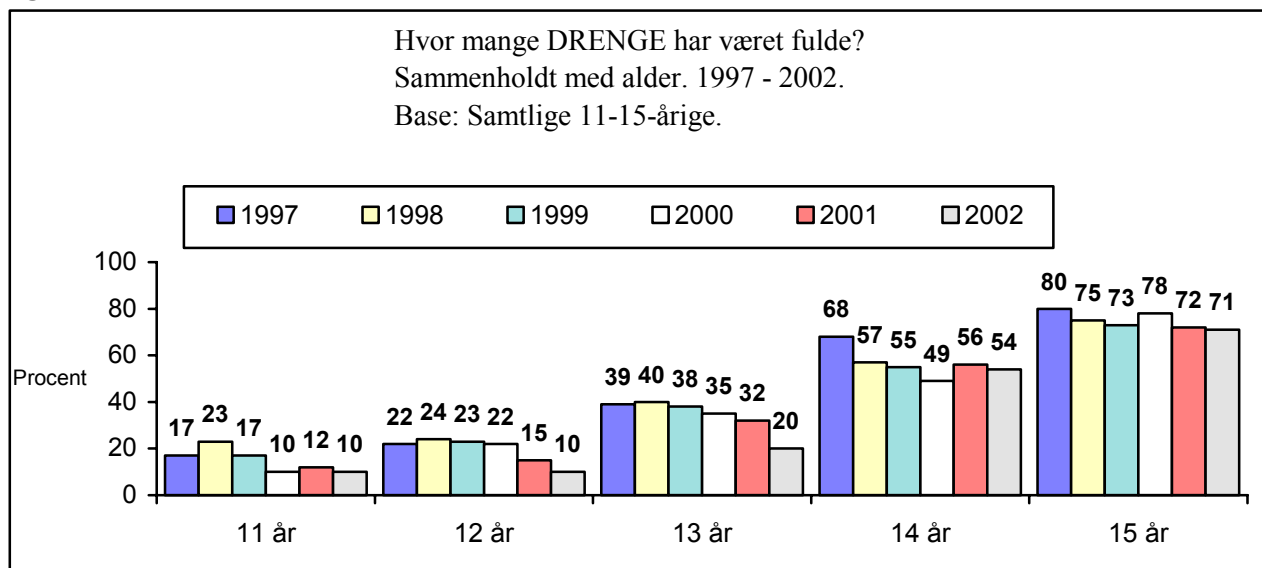

Mange danske børn stifter i en tidlig alder bekendtskab med alkohol. Allerede i 11-årsalderen har næsten hver femte dreng drukket mindst én genstand, mens dette kun er tilfældet for hver ellefte pige. I 11- og 12-årsalderen er der markant flere drenge end piger, der har drukket alkohol. I 14-årsalderen er forskellen mellem kønnene udlignet, idet tre af fire drenge og piger har debuteret med alkohol. Når de unge er 15 år, har næsten 90% af drengene og pigerne ved en lejlighed drukket mindst en genstand. Den voldsomme stigning i 13-14-årsalderen kan forklares med, at mange forældre accepterer – og måske ligefrem serverer – alkohol til børn. fx når barnet bliver konfirmeret og/eller holder Blå Mandag.

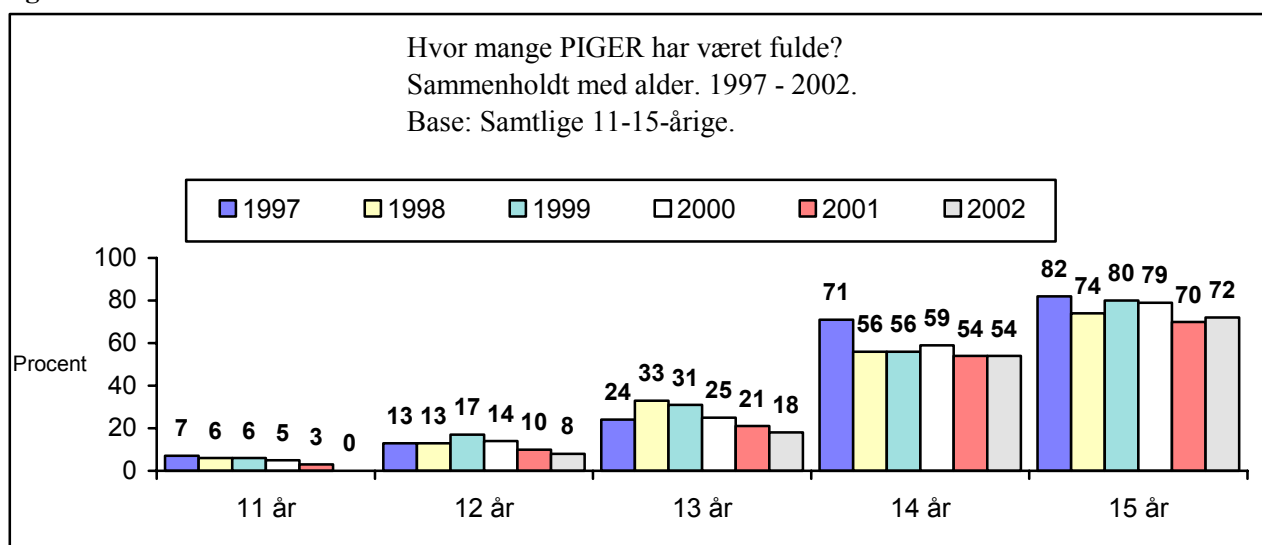
II. Har man nogensinde været fuld?

Børn og unge kan opleve at *"have været fuld"* efter de har drukket alkohol. Af gode grunde er oplevelsen subjektiv, og det er også det afgørende her. Børnene har oplevet en forandring. At de har været fulde!

Figur 2:1.

Figur 2:2.

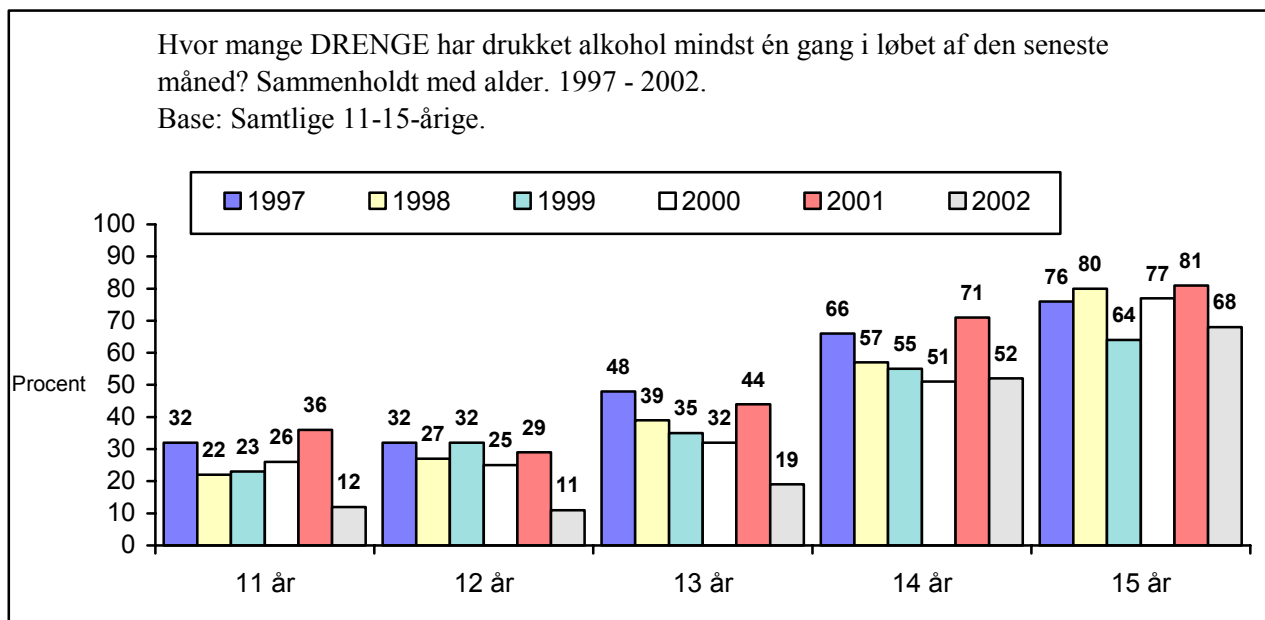
Markant flere drenge end piger i alderen fra 11 til 13 år har svaret, at de har været fulde. Uden at sætte spørgsmålstegn ved at drenge debuterer tidligere end piger, kan dog en del af forskellen skyldes yngre drenge behov for at overdrive effekten af alkohol. Blandt de ældre i undersøgelsen, de 14-15-årige, er der gennem årene ofte en lidt større andel piger end drenge, der har været fulde.

Det ser ud til, at andelen 12- og 13-årige, der har været fulde, er faldende – i hvert fald siden 1999. Hvis vi ser bort fra den seneste måling, er andelen 14- til 15-årige, der har været fulde, forholdsvis konstant i perioden. Dette gælder både for drenge og piger.

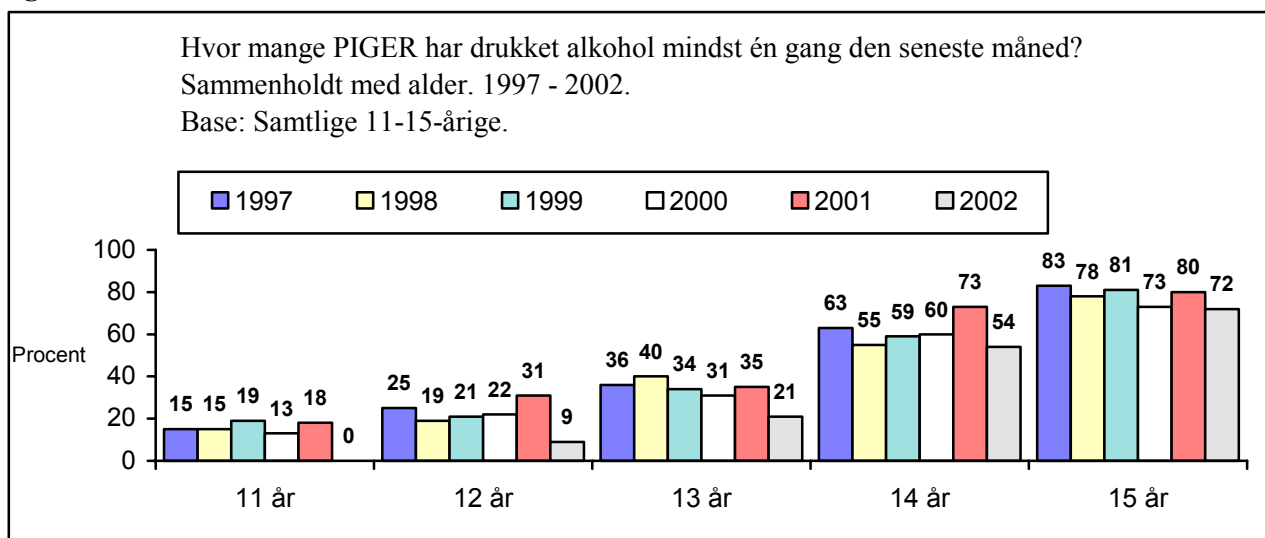
III. Drukket alkohol den seneste måned

Når børn drikker alkohol, sker det som oftest ved særlige lejligheder, fx til fester. Med spørgsmålet om man har drukket alkohol mindst én gang i den seneste måned, får man et øjebliksbillede af forbrugsmønstret.

3:1.

Figur 3:2.

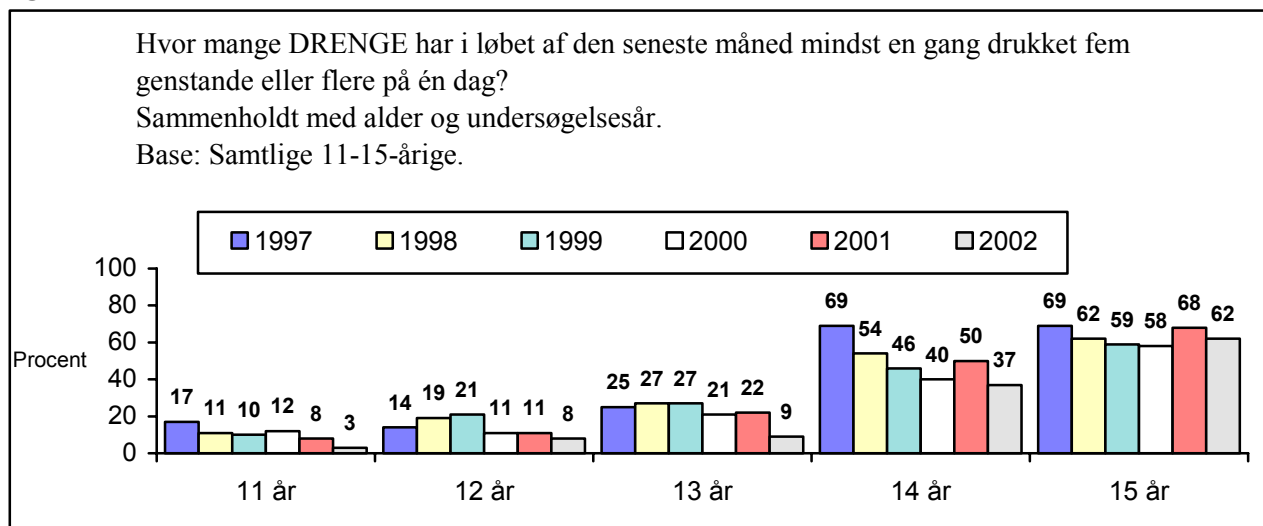

Siden 2000 ses et fald i andelen af 11- 13 årige drenge og piger, der har drukket alkohol i den seneste måned. Nedgangen er særlig stor i 2001-2002. Blandt de ældre drenge og piger ses et mindre fald i andelen, der har drukket alkohol, siden 1997. Også her ses den største nedgang i andelen i 2001-2002.

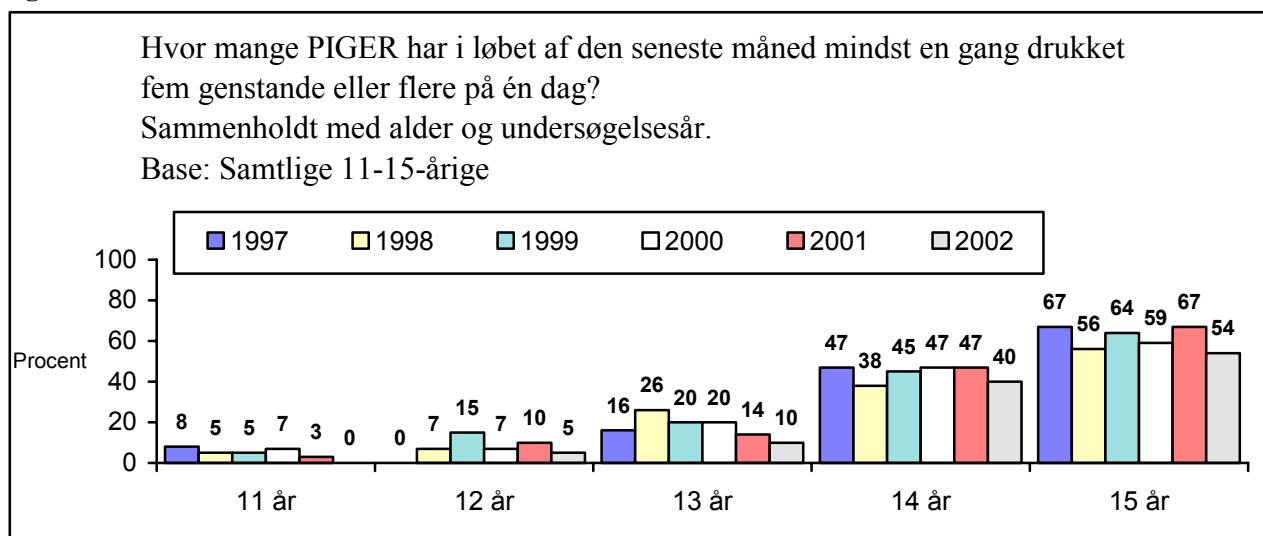
IV. Drukket fem eller flere genstande den seneste måned.

Formålet med spørgsmålet er at beskrive omfanget af et 'storforbrug'. Et forbrug på fem eller flere genstande i løbet af en dag tages som udtryk for et beruselsesorienteret forbrug.

Figur 4:1.

Figur 4:2.

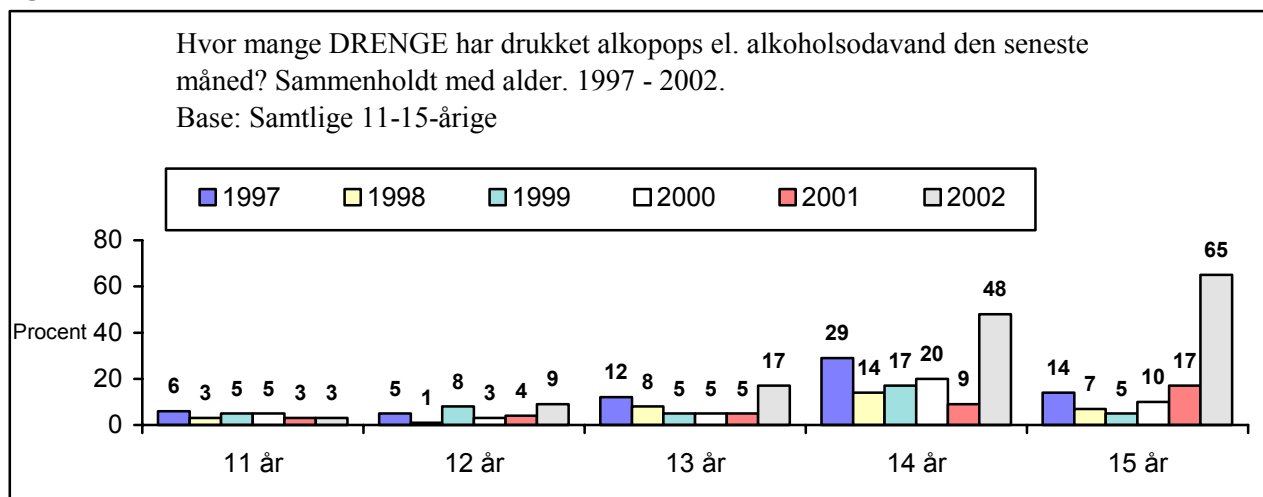

I alle aldersgrupper er der en større andel drenge end piger, der har drukket mindst fem genstande i løbet af den seneste måned, men forskellen bliver mindre jo ældre man er. Ifølge svarene har hver sjette 11-årige dreng 1997 drukket mindst fem genstande ved mindst en lejlighed den sidste måned, hvilket også hver tolvte pige i den alder har gjort. Selv om svarene på dette spørgsmål sandsynligvis er farvet af en vis overvurdering af eget forbrug, er der ingen tvivl om, at alkohol figurerer meget tidligt i børnenes liv.

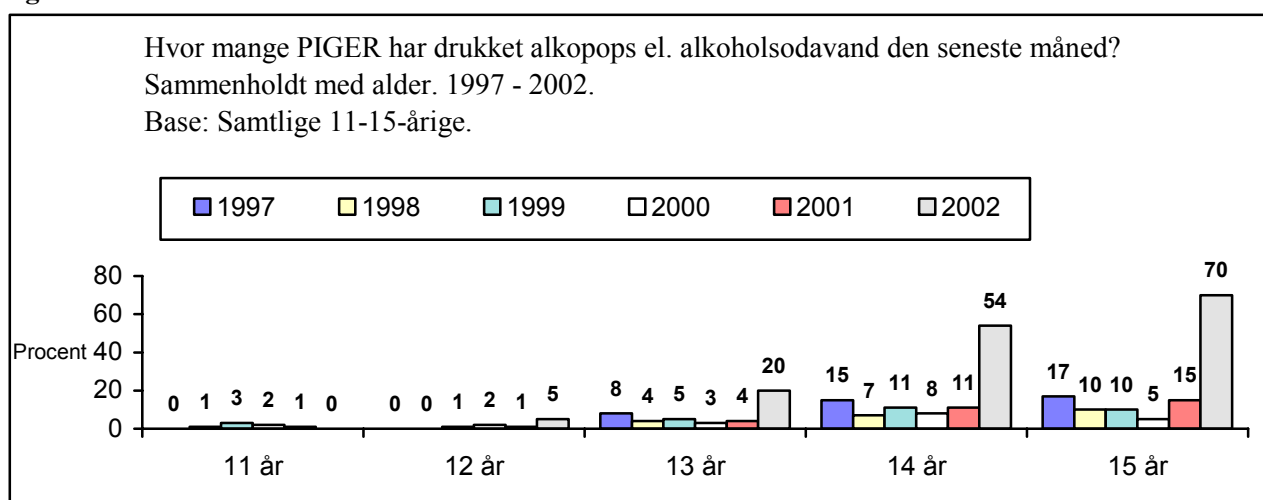
V. Alkopops – alkoholsodavand

Alkopops er alkohol, tilsmagt med limonade i forskellige farver, der sælges i små flasker. Alkopops kom frem i slutningen af 1990'erne, men fik aldrig rigtigt fodfæste på det danske marked. Alkoholsodavand, som f.eks. "Bacardi Breezer" og "Smirnoff Ice", blev lanceret i supermarkeder for cirka halvandet år siden. Producenterne hævder, at produktet henvender sig til et modent publikum (19-35-årige), og ikke til unge.

Figur 5:1.

Figur 5:2.

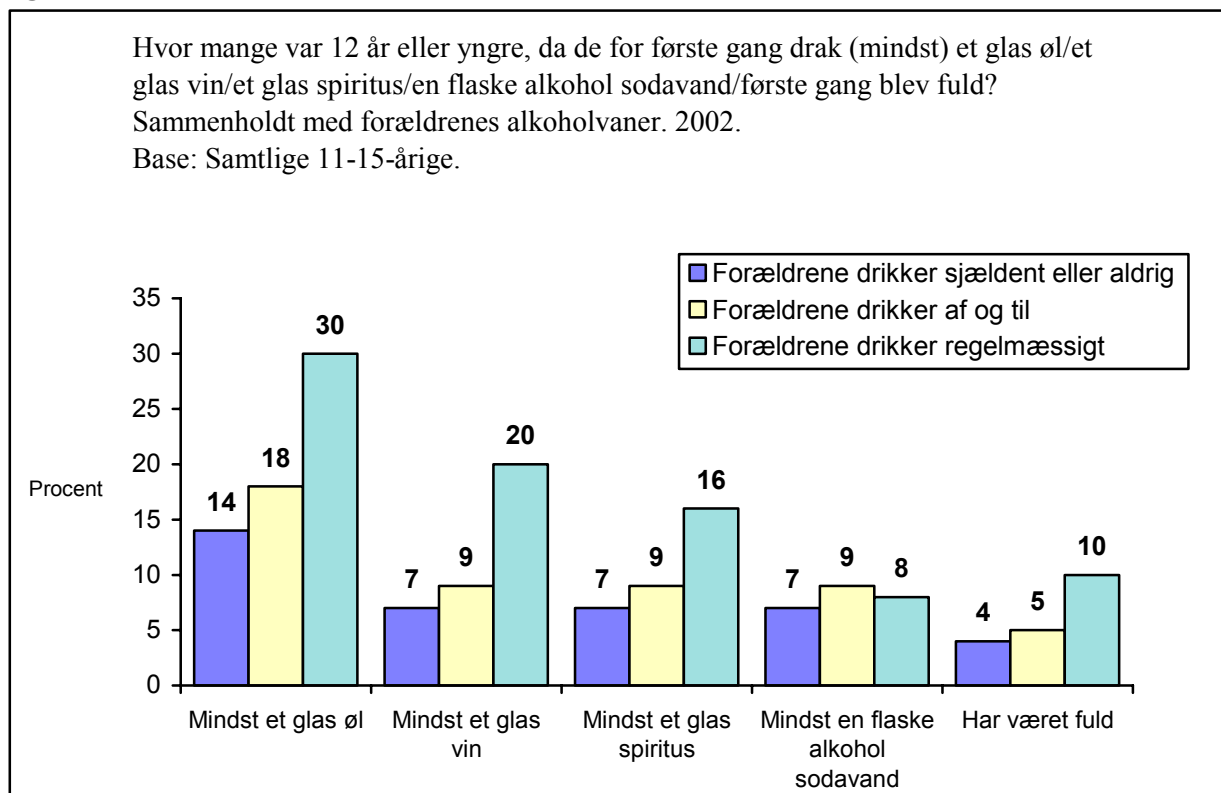

Alkopops har fra starten kun haft en marginal betydning som alkoholdrik blandt børn og unge bortset fra 1997, hvor forholdsvis mange af de ældre drak det i løbet af den sidste måned. Alkoholsodavand, derimod, tordner frem på markedet. I betragtning af at produktet først kom frem for cirka halvandet år siden, er forbruget eksploderet. I efteråret 2002 havde lidt over halvdelen af de 14-årige og to tredjedele af de 15-årige drukket alkoholsodavand den seneste måned. Forbruget er lidt højere blandt piger end blandt drenge. Man kan også hæfte sig ved, at de yngre tilsyneladende endnu ikke har opdaget produktet.

VI. Forældre og venners alkoholvaner og børn og unges (kun 2002)

Formålet med spørgsmålene er at undersøge, hvilken betydning henholdsvis forældrenes og venners alkoholforbrug og -adfærd har på børn og unges debutalder og forbrug.

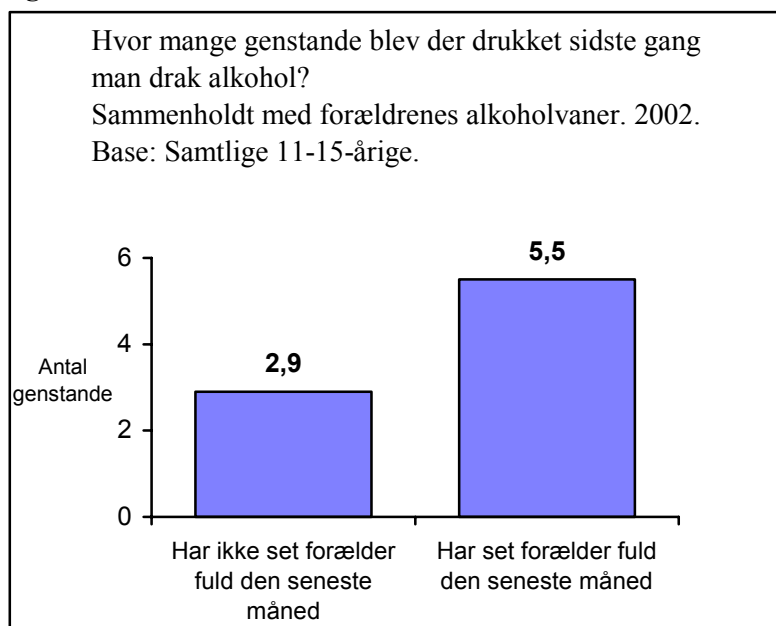
Figur 6:1.

Forældrenes alkoholvaner (ud fra alkoholforbrug hverdage og weekender) er med til at forklare børn og unges eventuelle debut og debutalder. For samtlige typer af alkohol og for fuldskab er der en signifikant sammenhæng med forældrenes alkoholvaner. Jo større forældrenes alkoholforbrug er, desto tidligere debuterer deres børn, og jo lavere forældrenes forbrug er, desto større andel af deres 11-15-årige børn har ikke debutet endnu.

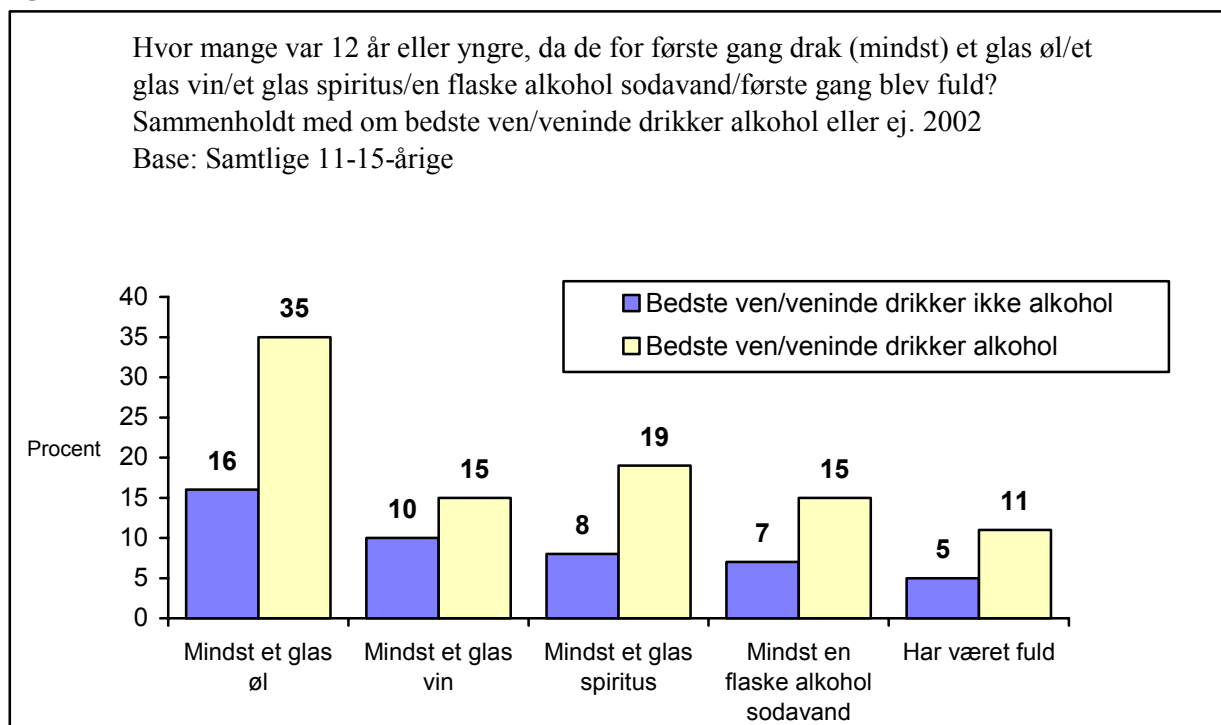
Tilsvarende sammenhæng gælder ikke kun for børnenes debutalder men også for deres forbrug. De børn, der har set en eller begge forældre fulde i løbet af den seneste måned, drak næsten dobbelt så mange genstande sidste gang de drak alkohol som de, hvis forældre ikke har været (synligt) fulde.

Figur 6:2

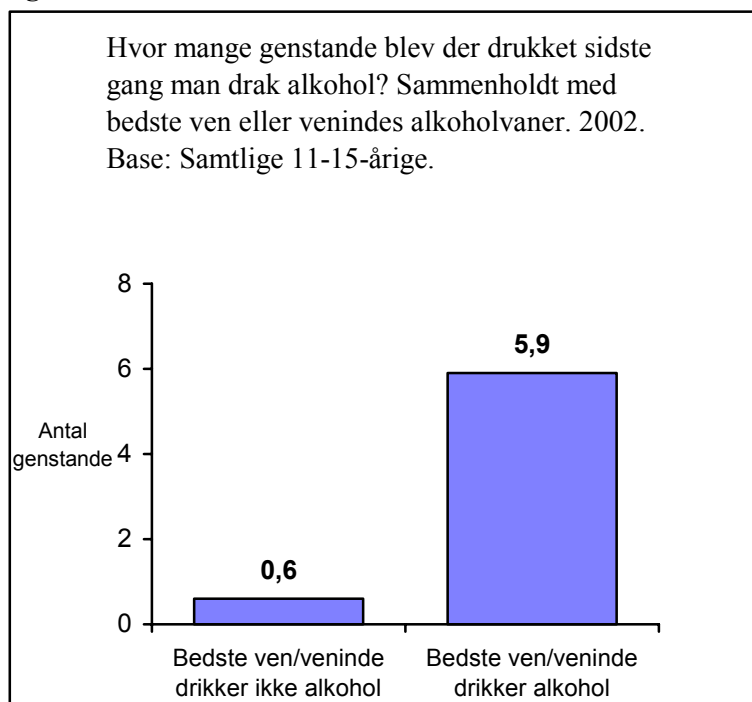
Det er ikke kun forældrenes alkoholvaner, der forklarer, hvorfor nogle børn og unge har et højt alkoholforbrug og andre et lavt, eller hvorfor nogle har en tidlig alkoholdebut og andre en sen. Der er en meget stærk sammenhæng mellem egne og bedste vens eller venindes alkoholvaner.

Figur 6:3.

Sandsynligheden for, at man har drukket sin første genstand, inden man er fyldt 13 år, er dobbelt så stor, hvis ens bedste ven eller veninde også drikker alkohol, end hvis han/hun ikke gør det. De børn og unge, der har en ven eller veninde der drikker alkohol, drikker markant mere end de, hvis ven/veninde ikke drikker alkohol.

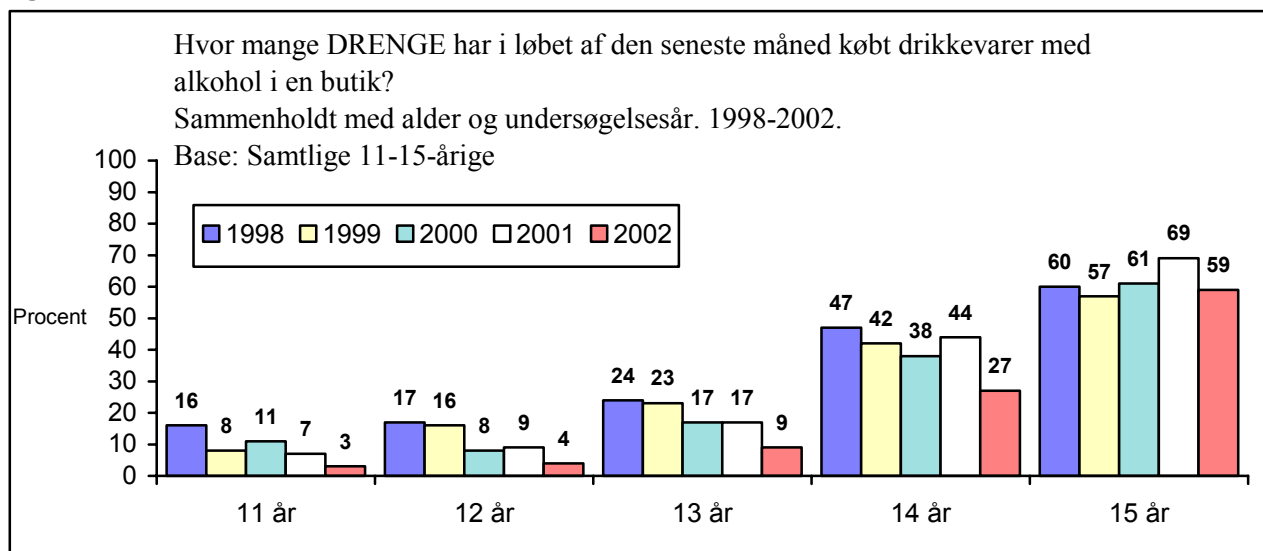
Figur 6:4.

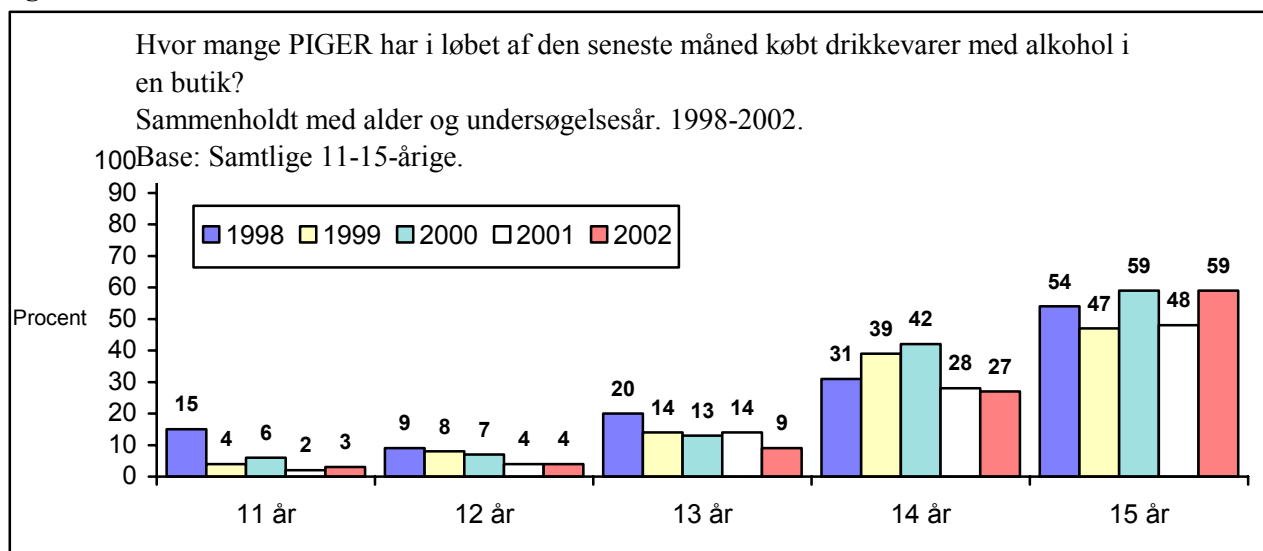
VII. Købt alkohol i butik

Formålet med spørgsmålet, om man har købt alkohol i en butik (inden for den seneste måned), er at måle, om den lov, der blev indført i 1998, og som forbyder salg af alkohol til børn og unge under 15 år, bliver efterlevet. Svarene er således lige så meget en indikator på børnenes adfærd som indirekte adfærden hos dem, der sælger alkohol.

Figur 7:1.

Figur 7:2.

Den nye lov har haft indflydelse på de unges muligheder for at købe alkohol. Både blandt drenge og piger er der et fald siden 1998 i andelen, der har købt alkohol, blandt 11-, 12- og 13-årige. At loven ikke har haft den samme effekt på de 14-åriges adfærd som på de yngres, bortset fra målingen i 2002 (som kan være begyndelsen på en ny udvikling i den aldersgruppe), kan blandt andet skyldes det banale faktum, at de i højere grad ligner 15-årige end de 11-13-årige.

VIII. Konklusion

- Måler vi børns alkoholforbrug som andelen der har været fulde, drukket alkohol seneste måned og drukket mere end fem genstande på en gang seneste måned, er forbruget navnlig blandt de 11-13-årige faldet i perioden 1997 til 2002, mens det stort set er uforandret blandt de 14-15-årige. For de yngste aldersgrupper gælder, at forbruget er det laveste, der nogensinde er målt i undersøgelsesperioden. Det er endnu for tidligt at sige, om dette er begyndelsen til en ny trend i børns alkoholadfærd.
- Siden 1997 ses et fortsat fald blandt de 11-13-årige, der svarer bekræftende på, at de har været fulde.
- 2002 ses et markant fald i andelen af drenge og piger, der har drukket alkohol den sidste måned. Dette gælder for alle aldersgrupper. Tilsvarende tendens gør sig gældende, når man ser på andelen der har drukket mere end fem genstande på en gang seneste måned.
- I 2002 er der spurgt til, hvornår barnet første gang drak mindst en genstand. Undersøgelsen viser, at mens 14-21% af de 11-12-årige har drukket mindst én genstand, gælder dette for 43% af de 13-årige og 74% af de 14-årige.
- Forbruget af alkoholsodavand har udviklet sig eksplosivt, sammenlignet med de tilsvarende alkopops-produkter. De nye alkoholsodavand har i løbet af ingen tid fået et godt tag i de 14-15-årige. I særdeleshed synes pigerne at være begejstrede for den nye drik.
- Forældre har en stor indflydelse på deres børn, hvad angår alkohol – i særdeleshed som rollemodeller, som forbillede. Resultaterne viser, at forældres drikkevaner har meget stor indflydelse på tidspunktet for børns alkoholdebut. Indflydelsen er særlig stor, hvis barnet har set en af sine forældre fulde. Endvidere drikker børn næsten dobbelt så meget alkohol, målt i antal genstande de drak den seneste måned, hvis de har set deres forældre berusede.
- Der er en meget stærk sammenhæng mellem egne og venners drikkevaner. Til forskel fra forældrene kan vennerne skiftes ud, og ved vi heller ikke hvem, der har påvirket hvem. Men andre undersøgelser viser, at mekanismen er både at man vælger venner, der har de samme holdninger som én selv – også til alkohol – og at man bliver påvirket af de venner man har.
- Det er meget positivt, at færre børn under 14 år har købt alkohol i en butik. Det kan skyldes, at børnene selv er blevet opmærksomme på, at der ikke må sælges alkohol til dem, men naturligvis også at butikkerne selv håndhæver forbudet bedre.